

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

M 62

TRO OCH VETA.

1. Tro (tru)? Giv i fraser exempel på ordets olika böjningsformer! Styr ordet dativ? Kan det användas i betydelsen 'ha förtroende för': nog skall man väl tro människom något ock? Användes tro sig i betydelsen 'tilltro sig'? Ex.: de tro sig åka fort nu.

Kan ordet tro användas som inledning till en tveksam fråga? Ex.: tro, om det har funnits något rådande.

Finns det stelnade uttrycket må-tro i målet? Ex.: må-tro han är stor uppå sig 'nog är han högfärdig alltid'.

2. Andra beteckningar för 'tro' ('förmoda', 'hålla före')? Ex.: fjuna på (jag fjunar på, att det är galet med den där), gruna, hålla (jag håller, det är inte så felt), mena (jag menar, om det är han, som har gjort det 'jag förmodar, att', han menas sig kunna göra det 'han tror sig om att'), mäta, påtro, spå, spåka, vänta, (jag väntar så 'jag förmodar det').

Finns hithörande ord, som innebära någon mindre förändring av betydelsen 'tro, förmoda'? Ex.: halvtro 'nästan förmoda', sätta på 'antaga som säkert' (vi kan sätta på, att det blir två tunnor råg på den biten).

3. Betäckningar för 'anse': anförse, synas (jag synes, att det är bäst)? för 'åsiikt, mening': mena, mening?

Finns andra hithörande ord eller uttryck? Ex.: liktyckt 'av samma åsiikt som en annan', jag har det så 'jag för min del är av den åsikten'.

4. Betäckningar för 'ana': ana, finnas i (jag fanns i, vad som fattades hästen), vara ifinns (jag var ifinns det där 'jag anade det där'), höva till? för 'aning': an, hum, känning? för 'som har aningar': anog? för 'ana oråd': dra hunn, dra lund till sig, dra olund, dra ont åt sig?

Om betäckningar för 'misstänka' och 'misstanke', se frågel. "Brott och straff", punkt 30.

5. Betäckningar för 'gissa': gitta å, grunna, humma, mära, understå? för 'som har lätt för att gissa': gissog? för 'som gissar rätt': sanngissog? Finns betydelseskiftningar som i uttrycket han gitte å, men han hittade inte å 'han försökte gissa men kunde inte gissa rätt'?

6. Betäckningar för 'undra': undras (jag undras, vem det där var; jag undras å, varför han inte kommer; jag kan just undra mig å, om det där är sant)? för 'förundra sig': himlas, undras å (jag undras å Säl Per 'jag förundrar mig över')? för 'undran': undra? för 'något att undra över': under (det var sen det ett under 'det var just något att undra över')?

Giv ex. på uttryck för mycket stark förundran: falla i hög,

nu faller jag väl ur kläderna!

7. Tvivla: är detta ord levande i målet? Giv ex. på detsamma!
Finns andra beteckningar för 'tvivla': tveka (jag är så tvekande, om han kommer 'jag betvivlar, att ...')?

8. Veta: hur böjes ordet ('vet', 'visste', 'vetat')? Användes det på från riksspråket avvikande sätt? Ex.: inte ha de vetat alls-inte bättre 'inte ha de känt till något bättre'; nog veta de passa sig 'nog förstå de att akta sig'; hon visste inte se mot honom något 'hon hade inte förstånd att undfagna honom med något'; jag visste då till mig 'jag var i alla fall vid medvetande'.

Användas former av veta i vissa stelnade uttryck? Ex.: vet-a (vet-a, hur jag skall göra 'jag vet rakt inte, hur'); vet-jag (vet-jag, vart jag skall ta vägen 'jag undrar, vart ...'); må-veta (må-veta det 'ja, ja; ja just så'; du är väl Sollbygge må-veta); kan-veta (han var väl trött, kan-veta).

Finns i målet ett uttryck till vettes? Ex.: hur kunde jag till vettes göra det?

Andra beteckningar för 'veta': hygga?

9. Beteckningar för 'vetskap, kännedom': känning, veta (utan min veta), vetenskap?

10. Beteckningar för 'kunnig': begripen (hon är begripen i allt), kunnig (göra kunnigan sig 'sätta sig in i förhållandena', jag är kunnig allestädes här i skogarna här, kunnig på gångom 'som vet, var fisken har sina lekplatser'), lärd (lärd i jorden 'kunnig i åkerbruk', lärd på vattnet 'skicklig att simma', prästlärd 'lika kunnig som en präst')?

11. Beteckningar för 'få reda på': frätta, få kunt om, få snoe på? för 'ta reda på': greda ut (han gredde ut saken), lyss till (jag skall lyss till, hur det är med honom), ta redsel på? för 'grundligt undersöka': nagelfara? för 'underrättelse, upplysning (om något)': gidde, kunt, tafs? för 'som har reda på ngt': underfundig?

Om 'fråga', se frågel. "Tala och tiga", punkt 68.

12. Beteckningar för 'få nys om något': humma sig till, håma efter, få ofarar om? för 'otydlig föreställning om något': hymt? för 'vara på rätta vägen (då det gäller kunskap om något)': vara på tåten?

13. Beteckningar för 'ge akt på, märka': akta, ansa efter, gå (jag gådde inte den där hästom), hågsa? för 'uppmärksam': ogum? för 'ouppmärksam': gälös?

14. Bry sig om (bru sig om): hur heter brydde sig om? Kan bry sig ha även andra betydelser: 'bekymra sig'?

Andra beteckningar för 'bry sig om': ansa (inte ansade jag honom 'inte brydde jag mig om honom'), bry sig uti, änsa (han änsar inte föräldrom)?

'Omsorg'etc. kommer att behandlas i en planerad frågelista "Vänlighet och hjälp".

15. 15. Beteckningar för 'nyfiken': brygd, fåtidsam? för 'nyfiken person': brygdspjäte, vetaskit?

Om 'frågvis', se "Tala och tuga", punkt 71.

16. Beteckningar för 'känna igen': kännas att, kännas vid? för 'som lätt känner igen personer': kännspak? för 'lätt igenkännlig': kännsam?

Beteckningar för 'bekant med': känd med (jag är känd med bodtösen)?

17. Beteckningar för 'känd, bekant': kunnig, vetlig (det skulle inte vara vetligt, det 'det var inte meningen, att det skulle vara bekant')? för 'känt av alla, allmänt bekant': ågätt, bjärt, gätet, utsport?

18. Beteckning för 'ej känd (obekant, främmande)': annans (änäs: kyta i änäsgårdom 'springa i främmande gårdar', icke ska du känna dig så änäs), främmande (frammad; främmandefolk 'obekant folk', främmandekammare 'gästrum'), okunnig (det kom fullt i okunniga karlar in till oss)? för 'fullkomligt främmande': villframmed?

Förekomma hithörande adjektiv substantiverade och oböjda i betydelsen 'främmande i gården, gäst(er)'? Ex.: främmand (du skall säga farväl åt främmand; det blåser främmand 'det blåser i spisen, vilket bådar främmande'), okunnigt (oknut: kommer det så oknut 'kommer det så rart främmande?')

19. Beteckningar för 'som ej känner till något, okunnig om ngt'? Ex.: lika vis (jag var lika vis, jag 'jag fick inte reda på det'), likvis (jag vart då jag likvis av det där 'jag blev inte klokare än förut av den där upplysningen'; jag är likvis 'jag vet ingenting, jag kan ingenting svara'), likslug, obelevad (jag är obelevad i lagen 'jag är obevandrad i lagen'), vetolös (den där tycks vara så vetolös så 'så ovetande om saken').

Beteckning för 'person, som är okunnig om något': okännare?